

Božský čin (speciální) / Deterministický svět

Dnes přišla zpráva o novém čísle časopisu *Religious Studies* (48, č. 3, září 2012), kde na stránkách 315-336 najdeme článek *On the possibility of special divine action in a deterministic world* z pera Leigh C. Vicens-e. Sama formulace nadpisu článku je příkladem nesprávného, ba základně falešného položení otázky, ale i tak je možno od ní vyjít a hned prvními kritickými komentáři ukázat, že se v pozadí navzdory prvnímu dojmu může skrývat smysluplná myšlenka (event. smysluplné myšlenky, protože jich možná bude více) – ovšem za předpokladu, že formulaci podrobíme významným opravám. a) Na prvním místě je třeba upřesnit, co přesně máme rozumět pod slovy „deterministický svět“. Předpokládejme (bez ohledu na zmíněného autora), že jde o svět, v němž nacházíme doklady kauzálních determinací, přičemž připouštíme, že vedle takových kauzálních determinací můžeme nacházet také skutečnosti, které nelze odvodit z jiných jako z jejich výhradních kauzálních původců (tj. příčin). Z hlediska kauzalizmu (kauzálního determinismu) tak připouštíme vznik skutečností, které nelze vysvětlit odkazem na nějaké antecedencie, tedy jinak řečeno: vznik nových skutečností. Pokud tedy chápeme deterministický svět takto, je už vlastně zbytečné se tázat po možnosti nějaké „božské akce“, neboť v tomto pochopení je zahrnuta vedle možné božské akce také možná akce ne-božská, mimo-božská, např. tedy lidská (ale pochopitelně nejen lidská, nýbrž i každé živé bytosti, a možná nejen každé živé bytosti, ale každého před-živého subjektu, dokonce i na těch nejnižších úrovních, např. na úrovni kvantové). Naproti tomu budeme-li chtít trvat na výhradním a naprostém determinismu všeho (ve smyslu pankauzalizmu), vylučujeme tím eo ipso nejen cokoli nového, co by mohlo být nějak vklíněno či vtlačeno do takto chápaného světa, ale vylučujeme také jakoukoli jinou skutečnost, která by nějak stála či třeba jen mohla stát mimo tento kauzalistický svět či vedle něho. To by tedy nutně znamenalo, že pokud by „nějaký“ bůh stál mimo tento (kauzální) svět, nemohl by do tohoto světa zasáhnout; a pokud by do něho zasáhnout mohl, pak jenom tak, že jeho zásah by byl vnitrosvětový a tím i sám nějak kauzálně zapříčiněný. 2) Tím se tedy otvírá zásadní otázka, co vlastně chápeme pod slovem „bůh“ nebo „božský čin“, „božská akce“, zejména však otázka, zda vedle „našeho“ deterministického světa připouštíme ještě nějaký jiný svět, který budeme chápat jako „boží“ nebo „božský“. Pokud nic takového nepřipouštíme, problém se redukuje: žádný „zázračný“ čin, zasahující do deterministického světa, není možný. Pokud však za „boží“ či „božský“ budeme mít jen takový, který sám vyplývá z kauzálního nexu předchozího, zůstává nevyjasněno, kdy je který kauzální vztah chápán jako sekulární, tj. nezázračný, a kdy naopak jako zázračný zásah boží (božský).

(Písek, 120911-1.)